

Anförande vid Svensk Energis Årsstämma 2006

Bo Källstrand, VD

Mina damer och herrar – Kära kollegor!

Att vår bransch står i fokus för många av samhällets mest brännande frågor är vi vana vid. År 2005 var inget undantag. Snarare var det ett år då branschen var mer exponerad än någonsin. Skälen till detta känner alla till:

- Det ena är stormen Gudrun som under Trettonhelgen slog till med förödande kraft över södra och västra Sverige. Mer än 700 000 kunder blev utan ström. Det var den största naturkatastrofen i Sverige på åtminstone 100 år. Tidigt var politikerna ute och krävde skärpt lagstiftning och snar och generös avbrottsersättning till kunderna. Kraven ledde till lagstiftning - nu är frågan hur det skall gå för nätföretagen att leva upp till den!
- Det andra skälet är kopplat till energiförsörjningssituationen i hela Europa och den dramatiska utvecklingen av elpriserna – där EU-systemet med handel med utsläppsrätter introducerades och stegvis drev upp elpriserna till nivåer som bara för några år sedan hade känts som otänkbara. För två veckor sedan kom nästa turbulens. Över en dag sjönk priset på utsläppsrätterna från plågsamt höga 30 euro/ton ned till cirka 13 euro/ton. Spotpriserna på Nord Pool följde med nedåt. Futurepriserna för år 2007 sjönk på ett par dagar med cirka 20 procent. De snabba prisrörelserna är förödande för våra kunder. De visar på ofullkomligheter i det nya systemet som är oacceptabla. De har också lett till politiska utspel om prisbildningen som kastar tveksamheter över framtiden för elhandelsbolagen. Mer om detta senare.

2005 var också året då vår bransch tog flera viktiga initiativ för att förbättra situationen för elkonsumenterna. Kundoffensiven, arbetet för en förbättrad Nordisk elmarknad och arbetet i effektfrågan kan tjäna som viktiga exempel på att branschen inte sitter och väntar på direktiv, utan agerar själv.

Tiden medger inte en alltför ingående kommentar i alla frågor från det gångna året. Men låt mig göra några viktiga nedslag och givetvis återkomma till den akuta elprissituationen:

Mobiliseringen kring Gudrun

Mobilisering är nyckelordet för branschens arbete med Gudrun och hennes följdverkningar.

I det initiala skedet gick branschens frivilliga elsamverkan i gång. Nu testades det förberedelsearbete vi ägnat oss åt under lång tid. Det var en uppställning – i branschlojalitetens namn – som vi alla har skäl att vara stolta över. Otaliga är de berättelser som finns om hur fordon och manskap norrifrån snabbt styrdes om söderut utan att egentligen ha slutdestinationen klar för sig. Svenska Kraftnät såg till att försvarsresurser ställdes till förfogande. Många flygningar gjordes med Herkules-plan. Längs vägarna gick närmast militärlika kolonner med 100-tals fordon och montörer från andra medlemsföretag. Branschsolidariteten ställdes på mycket hårda prov – och bestod det provet, glädjande nog.

Under senare tid börjar elbranschens insatser i samband med Gudrun lyftas fram som positiva exempel på en bransch som verkligen gjort något.

Gudrun ledde också till en annan kraftfull mobilisering – den gentemot myndigheter och beslutsfattare på alla nivåer. Tidigt kom Energimarknadsinspektionens långa kravlista på åtgärder mot branschen – det paket av åtgärder som i stort sett blev riksdagens beslut i början av december. Att samhällets krav på elförsörjningen tydliggörs är bra. Det är dock uppenbart att summan av alla de krav som ställs på ett nätföretag inte får bli tyngre än att de går att leva med. Här lyckades vi inte fullt ut – utan vårt arbete – jag skulle nästan säga vår kamp - kommer att fortsätta.

Jag är uppriktigt imponerad över de insatser som gjordes för att försöka förklara och påverka förslagen. Jag garanterar er alla: inte ett enda argument utelämnades.

Varför lyckades vi inte bättre? Det är en återkommande fråga som jag hör. Svaret är följande:

Energiminister Mona Sahlin var tidigt ute och utlovade avbrottsersättning – av en storlek som är helt unik vid jämförelse med andra branscher. Detta innebar att loppet redan var kört. Ingen politiker ville engagera sig för en mer nyanserad lösning.

Riksdagen fattade sitt beslut i enighet. Nu får vi arbeta utifrån det läge vi befinner oss i. Bygga de nät som kan uppfylla de höga leveranssäkerhetskraven – och se till att vi får betalt för det vi gör. Något annat alternativ finns inte.

Inga fler tittar i backspegeln

Vi har som bransch slutat titta i backspegeln. Nu är det morgondagen som gäller på elnätområdet.

Utöver återuppbyggnaden efter Gudrun har vi den tidigare frågan att hantera som ursprungligen gäller 57 000 kilometer blanktråd i skogsterräng. Det var det åtgärds paket vi utlovade inom ramen för projektet NätKic ("Nätkunden i centrum"). Nu kompletteras och utökas betinget. Efter Gudrun kommer allt mer av det arbetet att medföra nedgrävda kablar. Förändringarna kräver

nyttänkande och nya resurser. Här vill jag passa på att slå ett slag för nästa veckas Metod- och Maskindagar i Linköping. Över 2 000 aktiva i branschen samlas då för att ta del av alla nyheter inom nätbyggnad – en viktig manifestation av vår beslutsamhet.

Vi måste få ökat gehör – och förståelse – för nödvändigheten av en förnyad reglering på elnätsområdet. Vi har alltför länge haft en reglering som ensidigt tittat på prisnivån för elnätskunderna. Med de nya och kraftigt ökade åtagandena – inte minst riskmässigt – måste vi få en framtida reglering som tar hänsyn till de finansiella möjligheterna att få ta betalt av kunderna för de insatser som görs.

Med eller utan nätnyttomodellen

Branschen har mycket stora förväntningar på den nyss tillsatta utredning som gäller införande av prövning av elnätstariffer på förhand ("ex ante") i stället för att tariffer prövas i efterhand ("ex post"), en ordning som gäller i praktiskt taget alla Europas länder. En sådan reglering kan inte undgå att beakta även de finansiella konsekvenserna av de beslut som fattas. Den studie som Price Waterhouse Coopers i vintras gjorde åt branschen visar med önskvärd tydlighet vart en sådan granskning leder. En skrivbordsprodukt som Nätnyttomodellen räcker inte för att beskriva den komplexa verkligheten för ett närbolag.

Under tiden pågår de juridiska prövningarna av nättarifferna för åren 2003 och 2004. Det lär dröja innan vi ser slutresultatet. Jurister och experter blir dock under arbetets gång alltmer optimistiska om möjligheten att visa bristerna i nuvarande regleringsmodell.

Bättre villkor för ny kraftproduktion

Redan på fjolårets stämma, när vi sågs i Örebro, var vikten av bättre villkor för ny kraftproduktion en huvudfråga. Vi hörde miljö- och samhällsbyggnadsminister Mona Sahlin instämma i viken av att bl. a tillståndsprocesserna snabbas upp. Vissa åtgärder i den riktningen tycks också vara på gång – främst avseende vindkraft. Det räcker dock inte!

Såväl den svenska som den europeiska kraftbalansen är svag, importberoendet stort och fler offensiva satsningar behövs. Över hela Europa talas idag om behovet av en säkrad energiförsörjning med minimal klimatpåverkan. Sverige kan inte dra sig undan och låta andra dra lasset. Visserligen satsar vi en hel del på såväl kraftvärme som vindkraft och effektökningar i kärnkraften. Men vi skulle kunna göra mer.

Dessutom skulle det stärka effektbalansen så att vi vintertid utan problem klarar även de kallaste dagarna.

Oron var stark inför den gångna vintern. Svensk Energi och medlemsföretagen var gemensamt aktiva för att sprida insikt om det knappa läget. Även den här gången klarades balansen bl a tack vare att de stränga kylan hade den goda smaken att dröja till mars månad i år. I Finland var dock

effektsituationen ytterst prekär under ett par januaridygn – varvid även opålitligheten i de ryska leveranserna demonstrerades.

Effektfrågan på korare sikt – åren efter 2008 – har under vintern varit föremål för ett intensivt och konstruktivt arbete inom Svensk Energi i samverkan med Svenska Kraftnät och EMI. Vi kan nu med tillfredsställelse noter att Svenska Kraftnät, så sent som för ett par veckor sedan, i sin rapport till regeringen stödde den lösning på effektfrågan som elbranschen har föreslagit.

Stora investeringar

Såväl inom nät som energiförsörjning tonar bilden fram av en offensiv och aktiv bransch som satsar på Sveriges framtida energiförsörjning – och som gärna skulle satsa mer om tillfälle bjöds.

För de närmaste åren planerar branschen investeringar på 130 miljarder i Sverige! Elbranschen är utan tvekan en viktig ekonomisk motor – för sysselsättning och ökad välfärd. Denna positiva spiral kan bli ännu snabbare, och ännu kraftfullare, när vi når fram till en politisk samsyn kring möjligheterna i det svenska elsystemet.

Elbranschens kundoffensiv – ökad intensitet

För att återställa omvärldens förtroende för elbranschen startades som bekant arbetet med elbranschens kundoffensiv för två år sedan. Jag tror att vi alla enades om att vår bransch förtjänar en bättre image än den rådande.

Arbetet har engagerat hundratals medarbetare i branschen. Intensiteten i arbetet med kundoffensiven har nu tilltagit rejält hos de flesta medlemsföretag. Det handlar nu om att i vardagen omsätta de många förändrings- och förbättringsförslagen till praktisk handling. Svensk Energis styrelse följer noggrant utvecklingen. Just nu är det införandet av EAN-koder och egenkontrollverktyget TRIM som står högt på agendan. I nuläget har 122 företag ropat av sina EAN-serier – alla skall ha gjort det till halvårsskiftet i år.

I dagarna har ett informationspaket skickats ut gällande det vi kallar EMIX (EnergiMarknadens Informationsväxel). Vi begär före sommaren en avsiktsförklaring som säger att just ditt företag är berett att tids nog börja använda EMIX.

Kom ihåg att EMIX är branschens eget svar på kraven om centralt anläggningsregister. Vi slapp lagstiftning om detta – åtminstone tills vidare. I stället hänvisar regeringen till branschens eget arbete med EMIX. Med EMIX i bruk skapas de systemmässiga förutsättningarna att kunna hantera de omfattande datavolymer som vi kommer att se i framtiden. Den dagen vi på sikt har timmätning infört handlar det om 100 miljoner mätvärden per dag. EMIX erbjuder inbyggd kvalitetskontroll och ger möjlighet att klara av exempelvis flyttärenden eller leverantörsbyten medan kunden finns kvar i luren.

Elpristurbulensen på sistone

Införandet av Elbranschens etiska råd har diskuterats – och planerats – under halvannat år. Till dagens stämma finns en motion i samma ärende. Att frågan inte är helt enkel framgick av diskussionerna vid fjolårets stämma. Under våren i år har förberedelsearbetet fortsatt med bl a flera work shops – t ex för att testa tänkt arbetsmetodik. Svensk Energis styrelse och rådgivande organ har hela tiden varit positiva till ett etiskt råd. Däremot har haft svårt att skapa tillräcklig uppslutning från medlemsföretagen på de seminarier som har hållits. Det är viktigt med input om vilka frågor som rådet skall hantera – och jag vill uppmana dem som kallas att ägna tid åt frågan vid de seminarier som återstår. Arbetet kommer att slutföras till sommaren, innan ett konkret förslag landar på styrelsens bord.

Senare tids turbulens på elmarknaden förtjänar en särskild kommentar:

De våldsamma prisstegringarna – mer än en fördubbling under ett drygt år – har föranlett starka reaktioner från elkunder, stora som små. En tidvis ganska yvig debatt har pågått om vad som är problemet och vad som kan göras åt det.

Bland seriösa bedömare är enigheten stor om vad som ligger bakom de höga priserna på Nord Pool. Bilden av en prisnivå i såväl Europa som Norden som drevs upp av höga priser på energiråvaror och utsläppsätter är entydig.

Från en del håll har krävts en återreglering av elmarknaden. Det är dock en omöjlighet med tanke på att EU ser en integrerad marknad som en hörnsten i den gemensamma energipolitiken.

Däremot finns det tre faktorer, som påverkar elpriset, som det faktiskt kan gå att påverka:

Åt EU:s inre marknad, och det faktum att de internationella priserna på kol, olja och naturgas skjutit i höjden, kan vi inget göra – bara tycka kring. Däremot kan vi agera för att komma till rätta med de orimliga effekterna av nuvarande system med utsläppsätter. Det är orimligt att en så omogen marknad – med blygsam handel – kan medföra att elkunderna i hela Europa oroas för sin fortlevnad. Systemets otillförlitlighet demonstrerades tydligt av prisutvecklingen den senaste veckan. Med Svenskt Näringsliv och den elintensiva basindustrin inom SKGS har vi initierat en diskussion för att ge förslag till åtgärder. Utsläppshandeln kan nog behållas – men till dess vi fått en mognare marknad måste prisutvecklingen bringas under kontroll och prissvängningarna dämpas!

Att ett ökat utbud av kraft vore av godo har jag tidigare berört. Det är så enkelt som att billig kraft bara kan komma ur kraftverk som producerar just billig kraft. För varje nytt sådant verk minskar behovet av dyra anläggningar på marginalen – idag främst gamla ineffektiva fossila verk med dåliga klimatdata. Sverige har definitivt en roll att spela i den omställningen.

Dessutom har vi skattefrågan med de effekter som den gröna skatteväxlingen har lett till – här kan svenska politiker faktiskt agera. Syftet har ju just varit att göra energin dyr, och det går naturligtvis att korrigera om priset blivit för högt!

Vi har på senare tid också sett näringsminister Thomas Östros uttala att Vattenfall skall vara prispressare nedåt. Om detta skulle innebära att den största aktören drivs att föra en prispolitik som innebär att uthålligt sälja el under Nord Pools marknadspris är uppmaningen en skandal. Det skulle slå undan benen för flertalet av våra 122 elhandelsföretag. Vad händer då med valfrihet och konkurrens?

Av det skälet har Svensk Energi tillskrivit näringsministern och bett om ett sammanträffande för att diskutera de här frågorna.

Svensk Energi har också tillskrivit Konkurrensverket och bett verket analysera uppgifter om att kraftproducenter – med stöd av vinster från produktionen – medvetet "underprissätter" i syfte att eliminera konkurrenter

Bo Källstrand
(2006-05-09)